

Samen voor
schone energie
voor Drenthe

Handreiking participatie RES-regio Drenthe

december 2021

Colofon

Handreiking participatie RES-regio Drenthe is geschreven in opdracht van Werkbureau RES-regio Drenthe

www.energievoordrenthe.nl

December 2021

Tekst, interviews en onderzoek: Marian van Voorn, Hoppa

Eindredactie: Mariëlle Zijlstra en Joricke Jaspers

Tekening: Herman Roozen

Grafische verzorging en druk: Grafische diensten provincie Drenthe

Opzet handreiking participatie RES-regio Drenthe

Inleiding

De RES-regio Drenthe 1.0 is klaar. Deze is gemaakt met overheden, samenwerkingspartners, organisaties, belangenbehartigers en inwoners. Dat is stap 1. Maar hoe verder? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat nog meer inwoners betrokken zijn en worden bij de RES-regio Drenthe 2.0?

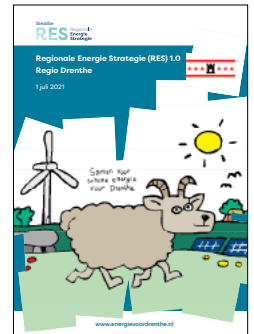
Dat inwoners de experts van hun leefomgeving zijn, staat buiten kijf. Hen betrekken in beleidsontwikkeling én uitvoering, lijkt dan niet meer dan logisch. Op steeds meer plekken worden burgerberaden, of een burgerforum, als methodiek ingezet om inwoners te betrekken bij maatschappelijke vraagstukken. Denk aan het burgerforum in Frankrijk over klimaat, in Ierland over abortus en het homohuwelijk en in IJsland voor een nieuwe grondwet na de geldcrisis in 2008.

Ook in de RES-regio Drenthe wordt gekeken naar manieren om inwoners meer te betrekken bij beleidsontwikkeling en -uitvoering. Daarom heeft het Werkbureau RES-regio Drenthe de opdracht gegeven om een verkenning uit te voeren. Doel was om antwoorden te vinden op vragen als: Is een burgerforum een goed middel voor het vervolg van RES-regio Drenthe? Hoe zou dat eruit kunnen zien? Waar moeten we rekening mee houden?

Tijdens de verkenning bleek al snel dat een burgerforum niet het enige mogelijke middel is, maar dat de betrokkenen ook andere ideeën hebben om inwoners meer te betrekken. Een burgerforum is niet een wondermiddel, maar een mooie aanvulling op het huidige democratische systeem. Iedereen bleek vóór meer betrokkenheid van inwoners.

Dit rapport is daarom geen verslag van de verkenning, maar een adviesrapport geworden waarin verschillende opties worden beschreven die een bijdrage kunnen leveren aan het vergroten van de burgerparticipatie. Het is nu aan de RES-regio Drenthe om te kijken welke opties het beste passen binnen het vervolgproces.

Na een beschrijving van de aanpak en belangrijkste uitkomsten van de verkenning wordt in dit adviesrapport een kader geschetst waarbinnen participatie plaats kan vinden. Vervolgens worden een aantal verschillende mogelijkheden beschreven van participatie die genoemd zijn in de gesprekken. De mogelijkheid van het burgerforum wordt hierin het meest uitgebreid beschreven omdat dit de oorspronkelijke vraag/optie was.

Verkenning burgerparticipatie

De belangrijkste vragen voor het uitvoeren van de verkenning waren:

- Moet een burgerforum voor RES-regio Drenthe regionaal of gemeentelijk georganiseerd worden?
- Over welke onderwerpen kan een burgerforum gaan?
- Waar moeten we rekening mee houden?

Om deze vragen te beantwoorden is een tiental gesprekken gevoerd met inwoners van Drenthe. Mensen met diverse achtergronden (inwoner, ondernemer, agrariër, vertegenwoordiger van een maatschappelijke organisatie en bestuurders) om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen. De meeste gesprekken vonden plaats in een 1 op-1 setting; fysiek, online of telefonisch. In twee gesprekken met bestuurders waren er meerdere mensen aanwezig bij het gesprek.

Een samenvatting van de antwoorden op de genoemde vragen wordt hieronder beschreven.

Provinciaal, regionaal of gemeentelijk?

De keuze op welk niveau een burgerforum (of participatie) georganiseerd wordt, is met name afhankelijk van het vraagstuk en doel. Waar wordt het besluit over het vraagstuk genomen (provinciaal/ gemeentelijk)? Daar bepaal je de geografische afbakening en de vraag die je stelt. Daarnaast moet van tevoren duidelijk zijn wat de rol van het burgerforum is: adviserend of beslissend? De bevoegde gezagen moeten daar vooraf duidelijkheid over geven.

Onderwerpen

Zoals hierboven al staat, de onderwerpen zijn afhankelijk van de vraag. Bij een gemeentelijk burgerforum zou je een meer concrete vraag kunnen stellen en over invulling van locaties kunnen praten. Iemand uit Emmen wil niet bepalen waar een zonnepark in Noordenveld komt, tenslotte. De rode draad van een burgerforum is ophalen hoe burgers aankijken tegen het vraagstuk, hoe zij mee kunnen doen of wat ze tegenhoudt. Maar ook welke verschillende oplossingen zij zien. Denk bijvoorbeeld aan het burgerforum in Ierland waar burgers meerdere scenario's voor wetsvoorstellen hebben geschetst.

Een vraag voor het ontwikkelen van scenario's over de energietransitie in Drenthe zou bijvoorbeeld kunnen zijn: "Welk aandeel willen we in onze regio leveren wat betreft energietransitie of klimaataanpassingen, welk advies geef je en waarom". Belangrijk is dat vooraf goed wordt overwogen of er in het proces nog ruimte is om deze vraag neer te leggen.

Een burgerforum is ook geschikt om dilemma's en kansen voor te leggen, waar burgers een afweging en advies over kunnen geven.

Inclusiviteit en representativiteit

We moeten af van het 'representativiteitsbeginsel'. Dat alleen een groep inwoners die representatief is recht van spreken heeft en er alleen dan iets met de input wordt gedaan. Een groep ambtenaren, professionals en politici/ bestuurders zijn tenslotte ook niet representatief. We moeten uitgaan van het principe dat alle input waardevol is en tot betere besluiten leidt. Want: alle Drenten betrekken is een illusie. Je kunt niet iedereen betrekken, maar je kunt wel zo goed mogelijk je best doen en daarin investeren.

Tenslotte, 'the usual suspects' worden tegenwoordig vaak in een verdomhoekje geplaatst. Ook hiervoor geldt: waardeer ze, wees blij met ze, zij zijn er iedere keer weer en leveren waardevolle input! Dit betekent niet dat je niet moet investeren in inclusiviteit.

We moeten uitgaan van het principe dat alle input waardevol is en tot betere besluiten leidt.

Een kader voor participatie

Waarom participatie

Voor draagvlak en bewustwording is participatie essentieel.

Maar de belangrijkste reden voor participatie is dat oplossingen en beslissingen beter worden als er meer mensen over nadenken, vanuit verschillende invalshoeken. Burgers zijn mensen, gelijkwaardige volwassenen én jongeren die samen aan oplossingen willen werken voor grote maatschappelijke vraagstukken. Via participatie kunnen andere ervaringen, belangen en perspectieven toegevoegd worden aan het politieke en beleidsmatige gesprek. Participatie vergroot ook de maatschappelijke en politieke betrokkenheid. Het komt de besluitvorming en de samenleving ten goede.

Oplossingen en beslissingen worden beter als er meer mensen over nadenken

De energietransitie is een technische transitie, maar misschien nog wel meer een sociale transitie. De overheid doet mee vanuit hun kennis en expertise op inhoud en als expert in overheidsprocessen. Technici schuiven aan als experts op inhoud van de technische mogelijkheden, inwoners doen mee omdat zij experts zijn van hun leefomgeving en hun gedrag. Meer over de sociale transitie verderop in het document.

Voorwaarden voor succesvolle participatie

In het rapport 'Betrokken bij klimaat' heeft de commissie Brenninkmeijer een aantal voorwaarden geschetst voor een burgerforum. Deze voorwaarden kunnen één op één worden overgenomen naar elke vorm van participatie. Hieronder de voorwaarden kort op een rijtje, met wat toevoegingen naar aanleiding van de gevoerde gesprekken. Meer toelichting staat in het rapport 'Betrokken bij klimaat', zie <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2021/03/21/adviesrapport-betrokken-bij-klimaat>

- Start zo vroeg mogelijk in het proces met participatie en informatieverstrekking.
- Wees duidelijk wat burgers kunnen verwachten, stel heldere doelen (opgaven) en kaders; als er geen ruimte is voor participatie, doe het dan ook niet; wees duidelijk wat de input van het burgerforum bijdraagt aan het doel. Het doel van de participatie moet duidelijk zijn voor organisatoren én degene die meedoen.
- Neem de inbreng van burgers serieus en informeer over wat er met de inbreng is gedaan; het is niet per se noodzakelijk dat de uitkomsten van participatie één op één overgenomen worden, als dit vooraf maar heel duidelijk gecommuniceerd wordt en achteraf uitgelegd wordt waarom iets niet overgenomen wordt.
- Houd het simpel: eenvoudig taalgebruik, zo mogelijk aangevuld met visuele communicatie.
- Zorg voor een gevarieerde groepssamenstelling, doe extra moeite om iedereen te betrekken, niet alleen de mensen 'die we altijd al horen'; denk ook na hoe je jongeren een stem kunt geven, participatie is voor jongeren onder de 18 jaar de enige manier om invloed uit te oefenen, aangezien zij nog geen stemrecht hebben.
- Benut verschillende communicatievormen voor een breder bereik en creëer meer diversiteit door verschillende groepen gericht te benaderen om mede-eigenaarschap te vergroten, vooral bij grote en lastige vraagstukken; neem de buitenwereld mee in de participatietrajecten; afhankelijk van het onderwerp moet effectief verbinding gelegd worden tussen de overeenstemming binnen het participatietraject en instemming van het brede publiek.

- Goed kunnen begeleiden van verschillende groepen mensen, vraagt begeleiding door een verbindende persoonlijkheid met communicatieve vaardigheden en politiek-bestuurlijke sensitiviteit.
- Zorg dat het participatietraject niet een geïsoleerd initiatief is, maar verbonden met de partijen en (beleids)wereld die te maken hebben met het onderwerp van het participatietraject.
- Maak het mensen zo makkelijk mogelijk om mee te doen. Inventariseer bezwaren en neem de bezwaren weg. Dit kan vervoer zijn, vergoeding of bijvoorbeeld het regelen van kinderopvang of mantelzorgopvang.
- Vooraf moet helder zijn wat betrokken politici in hun verschillende rollen als bestuurder of volksvertegenwoordiger met de uitkomsten gaan doen (in 'Betrokken bij Klimaat' worden drie vormen van commitment genoemd: verantwoordingsplicht, besprekingsplicht en plicht tot regelgeving).

Drie vormen van commitment voor de uitkomsten

Verantwoordingsplicht: partijen verplichten zich tot verantwoording over wat er met de uitkomsten van het burgerforum is gedaan in de besluitvorming.

Besprekingsplicht: de gecommitteerde partijen verplichten zich tot bespreking van de uitkomsten van het burgerforum die, aangenomen dat de uitkomst zich daarvoor leent, eventueel wordt gevolgd door een stemming erover.

Plicht tot regelgeving: de gecommitteerde partijen verplichten zich tot vastleggen van de uitkomsten van het burgerforum in beleid en regelgeving. In dat geval moet van tevoren duidelijk zijn onder welke voorwaarden partijen zich committeren aan de uitkomsten van het burgerforum.

Bron: Rapport 'Betrokken bij klimaat'.

Participatie is
nooit gratis

Tenslotte, participatie is nooit gratis. Niet voor de deelnemers en niet voor de organisatoren. Het kost tijd, kennis, organisatie, geld en energie om participatie te faciliteren.

De belangrijkste voorwaarde van succesvolle participatie begint bij de reden waarom participatie wordt ingezet. De motivatie van participatie moet niet draagvlak krijgen zijn, maar de overtuiging dat participatie inwoners een stem geeft en dat alle input tot beter beleid en betere oplossingen leidt.

Mogelijkheden voor participatie

Burgerforum

Wat is een burgerforum?

Een burgerforum is een groep inwoners die advies geeft over beleidsplannen of maatschappelijke vraagstukken. Vaak wordt gebruik gemaakt van loting onder inwoners. Een burgerforum moet gaan over een onderwerp waar de inwoner ook invloed op heeft of krijgt. Dit moet vooraf duidelijk zijn. Daarnaast gaat een burgerforum over dialoog en deliberatie. De deelnemers komen door middel van een gesprek tot overeenstemming en consensus voor de gemaakte keuzes.

Een burgerforum moet gaan over een onderwerp waar de inwoner ook invloed op heeft of krijgt.

Eén dag of meerdaags?

Een burgerforum kan meerdaags zijn, een aantal dagen/ dagdelen verspreid over een bepaalde periode, waar burgers met experts in gesprek gaan en informatie kunnen ophalen en opzoeken om zo kennis en expertise op te bouwen over de inhoud, waarover zij vervolgens adviezen kunnen geven of beslissingen kunnen nemen. Een burgerforum kan ook een eendaags evenement zijn, waarbij eventuele informatie vooraf gedeeld kan worden met deelnemers, die dan zelf die informatie tot zich moeten nemen. Bepaalde kennis van tevoren delen, leidt tot inzichten en weloverwogen beslissingen. Ook tijdens een eendaags burgerforum is het aan te raden om op de een of andere manier deze kennis beschikbaar te stellen. In alle gevoerde gesprekken ging de voorkeur uit naar een eendaags burgerforum.

Voordeel meerdaags

Burgers krijgen inhoudelijke kennis mee en begrijpen de context die soms noodzakelijk is om beslissingen en afwegingen te kunnen maken. Burgers kunnen met deze inhoudelijke informatie ook goed als ambassadeurs ingezet worden en de vertaalslag maken naar de leefwereld van niet ingelote burgers. Daarnaast is er meer tijd voor de deelnemers om elkaar en elkaars visie te ontdekken en zo meer begrip te krijgen voor elkaars standpunten, zodat er een weloverwogen advies/ beslissing genomen kan worden. Ook mag je aannemen dat de betrokkenheid van deelnemers groter is, omdat de tijdsinvestering hoger is.

Nadeel meerdaags

Grote tijdsinvestering. Dit kan mensen afschrikken, zeker als ze hier geen vergoeding voor krijgen en verlof op moeten nemen en allerlei randzaken moeten regelen om mee te kunnen doen. Ook organisatorisch heeft dit uiteraard meer voeten in de aarde.

Informatievoorsprong

Realiseer je dat je als overheid en professional een enorme informatievoorsprong hebt, jij wordt betaald om hiermee bezig te zijn en hebt hier tijd voor. Een inwoner kan een leek zijn op inhoudelijk gebied, dit heeft als voordeel dat iemand vragen stelt die een expert wellicht niet meer zou stellen, dat een inwoner met oplossing komt, waar een expert nooit aan gedacht zou hebben, maar het kan er ook toe leiden dat een inwoner zich overrompelt voelt. Deze informatievoorsprong kun je verkleinen door de inwoner informatie en tijd te geven.

Een leek kan vragen stellen waar een expert niet aan gedacht heeft.

Zorg ook voor een goede balans tussen deelnemers in een gesprek. Als er te veel overheidsmensen en professionals bij een gesprek zitten, hebben inwoners vaak het gevoel geen echte invloed te hebben omdat er een andere taal gesproken wordt, beleidstaal en vakjargon, die inwoners niet snappen. Daarnaast zit de informatievoorsprong ook op relatie. Als je samenwerkt ken je elkaar goed, weet je hoe de ander werkt en wat iemand wil. Deze informatie hebben inwoners ook niet. Zorg daarom dat het merendeel van de deelnemers inwoner is.

De keuze op welk niveau een burgerforum (of participatie) georganiseerd wordt, is met name afhankelijk van het vraagstuk en doel.

Burgerforum

Provinciaal / regionaal of gemeentelijk?

Afhankelijk van het vraagstuk, kun je bepalen wat het juiste niveau is voor een burgerforum. Afhankelijk waar het besluit genomen wordt (provinciaal/ gemeentelijk) bepaal je de geografische afbakening en de vraag. Dit kan provinciaal zijn, maar ook regionaal. Denk hierbij aan de noordelijke gemeenten die een regio vormen of bijvoorbeeld de HEMA-gemeenten, omdat de aanname is dat daar meer vergelijkbare vraagstukken spelen.

Input die opgehaald wordt vanuit een provinciaal/regionaal burgerforum kan natuurlijk ook lokaal gebruikt worden.

Een gemeentelijk burgerforum kan een vervolg zijn op een regionaal of provinciaal burgerforum. Als er burgerfora georganiseerd worden op verschillende niveaus is afstemming noodzakelijk om verwarring en 'participatiemoehheid' te voorkomen.

Voordelen burgerforum

- Discussie en dialoog voor verschillende inzichten
- Begrip voor elkaar
- Ideeën uitwisselen
- Zonder waardeoordeel
- Grootste aandacht gaat nu naar polariserende groepen, je wilt het midden horen, dat is wat je met een burgerforum krijgt
- Deelnemers als ambassadeurs inzetten

Nadelen burgerforum

- Maar een beperkte groep inwoners is betrokken bij het proces
- Kosten- en tijdsintensief

Mogelijke onderwerpen voor een burgerforum

- Wat heb je nodig om bij te kunnen dragen aan de energietransitie/ aanpassingen aan klimaatverandering? Waar maak je je zorgen om? Wat zou je helpen? Welke bezwaren zijn redelijk en welke niet?
- Als er provinciaal of binnen de RES-regio nog keuzes gemaakt kunnen worden, kunnen inwoners gezamenlijk een aantal scenario's ontwikkelen waar bestuurlijk dan uit gekozen kan worden. Bijvoorbeeld: 'Welk aandeel willen we in onze regio leveren wat betreft energietransitie of klimaataanpassingen, welk advies geef je en waarom?'
- Laat inwoners advies formuleren op basis van bijvoorbeeld een burgerbegroting. Wat moet er gebeuren, hoeveel geld is daarvoor, welke keuzes kunnen we maken?
- De gasschaarste zorgde ervoor dat mensen opeens bewust werden dat iets er misschien niet altijd is. Deze actualiteit kun je aangrijpen door het gesprek aan te gaan. Wat als energiebronnen schaars worden? Of er niet altijd zijn, hoe kunnen we dat oplossen?
- Leg dilemma's en kansen voor.

Tips

- Stel de opgave niet ter discussie.
- Een burgerforum werkt goed als er meer mensen en een diverse groep mensen aan meedoen: investeer daarom in dat mensen mee gaan doen.

Alternatief I: Straatberaad

In veel gesprekken kwam naar voren dat het juist waardevol zou zijn om gesprekken met burens, buurt- of dorpsgenoten te hebben, op gemeentelijk niveau of zelfs nog lokaler. Juist dan zouden maatregelen makkelijker op te pakken zijn of samen initiatieven te ontwikkelen. Zeker als er plannen zijn om bijvoorbeeld een zonneweide of windmolen in de buurt te plaatsen, zou een burgerforum op straat/buurniveau zeer geschikt zijn. Hier moet dan nog wel een zekere mate van invloed zijn, waar bijvoorbeeld een windmolen of zonneweide geplaatst kan worden, niet of deze geplaatst worden.

Een van de ideeën was om bijvoorbeeld midden in elke straat een picknicktafel te zetten en daar het gesprek te voeren. Laat een ambtenaar aanschuiven bij zo'n picknicktafel zodat zij meteen die ideeën horen.

Straatberaad

Tips

- Betrek inwoners alleen als ze nog daadwerkelijk invloed hebben, niet als alles al bepaald is.
- Een onderwerp zou kunnen zijn: hoe kunnen we als dorp/wijk/straat bijdragen aan de klimaatdoelstellingen/ energietransitie?
- Hoe kunnen we als wijk van het gas af komen?
- Betrek jongeren: bijvoorbeeld via sportverenigingen en scholen. Zet kinderen en jongeren in als ambassadeur richting ouders. Zie hiervoor ook 'Handreiking jongerenparticipatie RES-regio Drenthe'

Alternatief II: Preferendum

Bij een referendum mag je 'ja' of 'nee' stemmen. Het is zwart/wit. Er zit geen nuance in. Terwijl bij veel vraagstukken juist die nuance een beslissing moeilijker maakt. Bij een preferendum mogen de inwoners genuanceerd reageren op voorstellen die andere inwoners hebben bedacht.

Een groep inwoners bedenkt een aantal scenario's/ oplossingen voor het vraagstuk. Deze scenario's worden vervolgens voorgelegd aan alle inwoners van een gemeente/ provincie. Elk scenario kan toegelicht worden met een alinea, een soort infoquete, waar mensen ook meteen kennismaken van het vraagstuk. Alle inwoners kunnen zo stemmen of bijvoorbeeld een prioriteitenlijst aangeven. Dit kan ook door bijvoorbeeld punten te verdelen over de verschillende opties.

Met het preferendum kun je verschillende voorkeuren samenbrengen om tot een prioriteitenlijst te komen.

NB In een infoquête worden niet alleen vragen gesteld, maar wordt ook informatie gegeven over het onderwerp.

Voordeel preferendum

- Een burgerforum zorgt voor gedegen, inhoudelijke input, maar er is maar een beperkte groep inwoners betrokken. Met een preferendum kan vervolgens elke Drent meedenken en bepalen.

Nadeel preferendum

- Tijd en kostenintensief omdat je twee methodieken naast elkaar gebruikt.

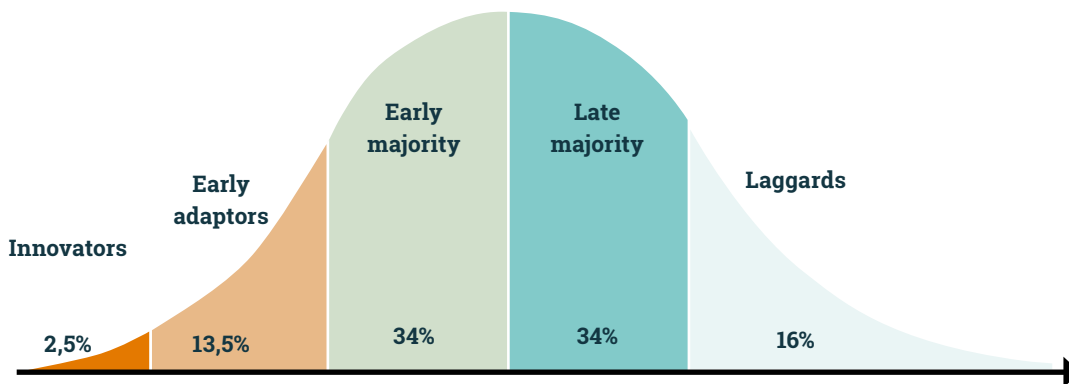
Preferendum

Communicatie rondom participatie

Participatie kan niet zonder goede communicatie:

- RES is best een 'beperkt' onderwerp, je moet de context snappen om de RES en de beslissingen daarin als onderdeel te begrijpen. De communicatie moet zich daarom niet alleen richten op de RES, maar op een breder perspectief, namelijk de totale klimaattransitie. Tegelijk is het belangrijk om te weten wat de stand van zaken is; Wat wordt er nog uitgevoerd? Hoeveel moet nog, hoe gaan we dat doen?
- Klimaatveranderingen en alle aanpassingen die daartoe leiden (zowel adaptatie als mitigatie), bestaat naast een technische transitie ook uit een sociale transitie. Het gaat om gedrag. Daar moet de communicatie dan ook voor een belangrijk deel over gaan.
- Neem de verschillende belangen mee in de communicatie, op elk niveau, vergeet vooral het algemeen belang en het individuele belang niet!
- Herhaal, herhaal, herhaal.
- Maak het positief: wat levert het op? Schets een mooi beeld.
- Wat minder positief, maar is wel genoemd, het is ook een oproep aan inwoners: Inwoners: als jullie niet meepraten nemen professionals en overheid het over!
- Promoot ook wat al goed gaat en kijk ook naar de kleine dingen die je makkelijk kunt doen. Kleine successen zorgen ervoor dat mensen makkelijker doorgaan. Alle kleine beetjes helpen.
- Geef betrokken inwoners ruimte om over het proces in het dorpskrantje te schrijven of een bijeenkomst te organiseren.
- Zorg voor een consistent verhaal: niet gedurende het spel de spelregels veranderen.
- Benoem wat de gevolgen van RES 1.0 nu al zijn en communiceer eerlijk.
- Creëer handelingsperspectief voor de inwoner, zodat ze mee kunnen doen.

Communicatie: Energietransitie is een sociale transitie

Energietransitie is een sociale transitie

Rogers' adoptiecurve

Elke transitie, dus ook de energietransitie, is niet alleen een technische transitie, maar ook een sociale transitie. Everett Rogers heeft in 1962 al het bovenstaande adoptiecurve ontwikkeld. Hij beschouwt innovaties (wat een transitie in principe is) primair als een sociaal proces. Mensenwerk dus, waar communicatie, machtsverhoudingen en ervaringen leidend zijn.

Rogers' adoptiecurve (hierboven), verdeelt de gebruikers van een innovatie in vijf groepen. Vaak wordt gesteld dat als de eerste twee groepen (de innovators en de early adopters) een innovatie omarmd hebben er een 'tipping point' ontstaat. Oftewel een kantelpunt, wat ervoor zorgt dat de early majority meegaat en het verschil kan maken in de transitie. Het lijkt daarom wijs om vooral ook te zorgen dat deze eerste 16% meedoen met de transitie en hen ook in te zetten om de groep groter te maken om het kantelpunt te bereiken.

Dit betekent niet dat je je niet op de andere groepen hoeft te richten, maar verspreid je aandacht wijs en neem dit mee in je participatie- en communicatiestrategie.

Media

Bijna in alle gesprekken werd de rol van de media genoemd, dat deze vaak polariserend werken. Vrije media is een groot goed, maar creëer je eigen media-output om het hele verhaal goed te kunnen vertellen.

Tips en adviezen

Advies 1. Gewoon doen!

Je moet niet te lang over participatie praten, je moet het gewoon doen. Maak het proces zichtbaar.

Als je niets doet met de uitkomsten van inwoners, als je ze niet serieus neemt: begin er niet aan. En: heb het lef om bevoegdheid te geven.

Advies 2: Streef naar inclusiviteit, maar weet: elke input is goed

We moeten af van het 'representativiteitsbeginsel'. We moeten uitgaan van het principe dat alle input waardevol is en tot betere besluiten leidt. Want: álle Drenten betrekken is een illusie. Je kunt niet iedereen betrekken, maar je kunt wel zo goed mogelijk je best doen en daarin investeren.

Tips voor meer inclusiviteit

- **Nodig uit, denk buiten je bubbel, durf!**

Ga bewust op zoek naar mensen die je nog niet kent, die een andere achtergrond hebben, een andere opleiding, een andere baan. Ja, je krijgt misschien weerwoord, hoort misschien dingen waar je niet blij mee bent, maar het helpt het proces, het helpt in oplossingen. Ondernemers denken anders dan ambtenaren, als het om jouw achtertuin gaat heb je andere belangen. Leef je in!

Denk bijvoorbeeld in de 17 SDG's. Dit zijn de Sustainable Development Goals. Vraag iemand die zich bezighoudt met een andere SDG voor jouw vraagstuk. Iemand die zich bezighoudt met armoede (SDG1) zal hoogstwaarschijnlijk anders tegen je vraagstuk aankijken dan iemand die werkt in de Industrie en Innovatie (SDG9). Denk aan organisaties die niet 'groen' zijn en betrek hen er actief bij! Nodig uit en laat mensen en groepen aansluiten die zelf aangeven erbij te willen zijn.

- **Hou te allen tijde rekening met taal en laaggeletterdheid.** Gebruik op plekken waar dat nodig is Engels of Arabisch. Gebruik filmpjes en beelden of gesproken woord in plaats van alleen tekst. Daarnaast is het gebruik van woorden ook van belang. Veel mensen slaan meer aan op 'wat heb je nodig, wat houdt je tegen' of 'we hebben een idee, wat vindt je daarvan en waar moeten we rekening mee houden' in plaats van 'denk mee over zon en wind'. En, denk aan de vraagstelling. Je krijgt met open vragen een open antwoord.

- **Sluit aan bij de beleefwereld van je doelgroep.** Verdiep je erin en sluit aan bij wat er op dat moment bij hen speelt en belangrijk is.

- **Investeer in organisaties als welzijnswerk met de opbouwwerkers en jeugdwerkers.** Zij zijn de oren en ogen van veel dorpen en straten. Zet hen ook in! Denk ook aan VNN of GGZ, de lokale MFC's en zet in op de installateurs die bij de mensen thuiskomen, zij weten wat de motivaties zijn!

- **Realiseer je dat inwonersparticipatie vrijwillig is.** Men offert vrije tijd op om mee te doen. Wees zuinig op die tijd, door goed na te denken over het doel van participatie, maar ook de tijdsinvestering van inwoners serieus te nemen.

Advies 3: Overheid, pak je rol

Uit meerdere gesprekken kwam de opmerking dat de overheid veel meer sturend mag zijn in dit vraagstuk en dat er ook om snelheid gevraagd wordt en de ambitie hoger gezet mag worden. Dit zou zelfs landelijk moeten, maar ook de provincie/ RES-regio moet de regie pakken. Er moet een duidelijke visie zijn en daaraan vasthouden. Deze visie zou veel breder moeten zijn dan alleen de energietransitie, want alles heeft met elkaar te maken: recreatie, biodiversiteit, energieneutraal etc., maar zou ook veel verder moeten gaan dan 2030. Over de opgave moet niet gediscussieerd worden, het moet mogelijk gemaakt worden. Voor de ondernemer, de gemeente, de inwoner.

Tips uit de gesprekken:

- "Van bovenaf regie, van onderaf ideeën en kennis"
- Een oproep aan de overheid is ook om verder te denken: Denk na over wat duurzaamheid is. We investeren nu in zonnepanelen en windmolens. Deze zijn over 20 jaar afgeschreven. Hebben we over 20 jaar dan een enorme afvalberg van alle zonnepanelen en windmolens? Is dat wat we dan onder duurzaamheid verstaan? Neem daar ook positie over in.
- Een burgerforum hoeft niet per se beslisrecht te krijgen, maar kan meedenken in scenario's, of verschillende adviezen geven. Het is wel zaak dat deze output serieus genomen wordt als er geen beslisrecht bij het burgerforum ligt.
- In een gesprek werd het voorbeeld van de Deltawerken genoemd. Deze waren nodig, de overheid stuurde hierin, maar vroeg experts mee te denken in de uitvoering. Het klimaat en de energietransitie moeten een deltaplan krijgen.

Advies 4: Doe het samen

Tot slot, stem participatie in Drents verband goed af. Het realiseren van 12 verschillende burgerfora heeft waarschijnlijk weinig effect als je niet goed samenwerkt en samen optrekt.

Werk samen, leer van elkaar. Kijk waar de tijd rijp is voor bijvoorbeeld een eerste burgerforum of een preferendum. Gebruik elkaars draaiboeken, documenten en kennis.

Drents perspectief

Opmerkingen uit gevoerde gesprekken die zonde zijn om niet te benoemen

- RES/ zon- en windenergie gaat nu heel erg over geld. Projectontwikkelaars verdienen bakken met geld, inwoners horen dat ze moeten besparen/isoleren/verduurzamen, maar moeten het uit eigen zak betalen. Ze willen best, maar kunnen het niet betalen. Commitment voor de transitie krijg je door inwoners mee te laten doen en mee te laten profiteren. Zo werd gezegd: 'Van alle SDE subsidies had je alle inwoners zonnepanelen kunnen geven.' En, 'Een windmolen kan ook een middel zijn om geld voor je dorp te genereren, als er maar voor gezorgd wordt dat dat ook gebeurt'.
- Hoe zouden ondernemers en inwoners nog beter betrokken kunnen worden:
  - Geef een vergoeding, zodat ze kennis kunnen delen en ze er ook echt tijd in kunnen investeren, in plaats van dat inwoners het vrijwillig moeten doen en de professionals er allemaal betaald zitten.
  - Er wordt heel veel gehaald, maar niks gebracht; zorg dat er ook wat te halen is voor inwoners en ondernemers
- Zet veel meer in op de lokale installateur / aannemer als ambassadeur. Zij weten en snappen ook welke regelingen er zijn. Ook kunnen zij voorlichting geven over alternatieven. De installateur komt letterlijk achter de voordeur bij mensen en mensen willen dan al iets. Denk ook aan nieuwbouwwijken die nu 15 jaar oud zijn, zo langzamerhand worden daar de CV-ketels vervangen. Speel in op deze actualiteit door juist in die wijken actief in te zetten en mensen te betrekken bij het vraagstuk.
- Zet in op de lokale coöperaties, zij hebben de kennis en de achterban.
- Er worden mooie doelen op de lange termijn geformuleerd, maar emoties en belangen spelen mee op de korte termijn en dan gebeurt er te weinig.

